

Przytuły

Gmina Przytuły administracyjnie obejmuje obszar o powierzchni 71,18 km². Siedziba gminy znajduje w miejscowości Przytuły. Gmina sąsiaduje z następującymi gminami województwa podlaskiego: od północy – Grabowo, Wąsosz i Radziłów, od wschodu – Radziłów, od południa – Jedwabne, od zachodu – Stawiski.

Sieć osadniczą w gminie tworzy 20 jednostek osadniczych wiejskich, w tym wieś gminna Przytuły. Większość jednostek osadniczych posiada zabudowę o charakterze zwartym. Kolonijny charakter zabudowy występuje we wsiach: Przytuły Las i Kubra Przebudówka. Gmina Przytuły ma charakter typowo rolniczy. Kilka wsi pełni także funkcję usługową oraz funkcję produkcyjno – usługową.

W podziale fizyczno – geograficznym gmina położona jest w granicach mezoregionu Wysoczyzny Kolneńskiej oraz Kotliny Biebrzańskiej wchodzących w skład makroregionu Niziny Północnopodlaskiej. Powierzchnia gminy zajmuje 7 118 ha, w tym: użytki rolne – 5 692 ha, lasy i grunty zadrzewione – 1 153 ha, grunty zabudowane i zurbanizowane – 226 ha, grunty pod wodami – 10 ha, nieużytki – 37 ha.

HISTORIA

Już od XII wieku nad rzeczką Przytułanką żyli osadnicy. Na terenie dzisiejszych Pieńk Okopnych podczas prac polowych znajdowano fragmenty glinianych naczyń różniących się od dzisiejszej ceramiki, kości i żużel. Na przełomie lat 60 i 70-tych rozpoczęto prace wykopaliskowe. Archeolodzy odkryli grodzisko-okop sprzed ok. 800 lat otoczone wałem, w którym widoczne jest do dziś zagłębienie będące pozostałością po bramie wjazdowej i miejsca po półziemiankach, w których mieszkali ludzie. Naprzeciw grodziska odnaleziono też miejsce pochówku dawnych mieszkańców osady. Do dziś możemy zobaczyć tam pośród drzew i traw ogromne głazy będące zapewne

zabezpieczeniem grobów.

Z czasem przybywało mieszkańców. Może tak jak my zachęceni byli bajkowym widokiem łagodnych dolin i wzgórz porośniętych mieszanym lasem, rozległych łąk i kolorowych kamieni, których używano do budowy budynków gospodarczych i umocnień i z których w latach już nam współczesnych, bo w 1950-1960 wybudowano czwarty od powstania w 1436 roku parafii w Przytułach kościół. Nic też dziwnego, że książę Janusz I w 1415 roku zdecydował o powstaniu wsi.

NAJWAŻNIEJSZE ZABYTKI

W Przytułach dawne miesza się z nowym – powiadają mieszkańcy – i choć żyjemy cicho i skromnie, jakby z dala od wielkiego świata, to jest tu nowoczesna infrastruktura informatyczna, oddana do użytku w 2004 roku sieć wodociągowa, nowa stacja paliw w Kubrze Nowej i Przytułach, bank, poczta oraz stawy rybne Polskiego Związku Wędkarskiego. Niedawno powstała duża piekarnia, a w budynku po starej kuźni urządzono karczmę. Istnieją też inne ciekawe miejsca czekające na nowych właścicieli i inwestorów i jest ich nie mało!

▪ *Kościół Parafialny w Przytułach*

- Pomimo cichości i spokoju miejsca, tragiczne wydarzenia naszej historii nie ominęły Przytuł. Na cmentarzu wytyczonym w 1805 roku znajduje się **Pomnik Sybiraków** - wywiezionych przemocą w głąb Rosji. Na starym wojskowym cmentarzu znaleźli miejsce wiecznego spoczynku polegli w latach I i II Wojny Światowej, a tuż koło kościoła postawiono kamień upamiętniający jednego z **“żołnierzy wyklętych” -majora Jana Tabortowskiego “Bruzdy”**, którego ostatnia potyczka z MO/SB w Przytułach zakończyła się tragicznie.

W 2008 roku został postawiony **pomnik poświęcony bohaterom w rocznicę 90-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę.**

TURYSTYKA

Aktualnie w gminie Przytuły turystyka odgrywa niewielką rolę w strukturze społeczno – gospodarczej. Ruch turystyczny posiada jedynie znaczenie tranzytowe w oparciu o szlak turystyki samochodowej Łomża – Jedwabne – Radziłów – Osowiec oraz stację

paliw w Nowej Kubrze. Baza turystyczna ogranicza się do kilku gospodarstw agroturystycznych w Trzaskach i Wagach oraz punktu gastronomicznego w Przytułach.

Cieki wodne pozbawione są możliwości wykorzystania ich dla celów rekreacyjnych z uwagi na stan sanitarny, małe przepływy wód oraz niskie walory wędkarskie.

Elementem atrakcyjności turystycznej w gminie są kompleksy leśne. Stanowią one głównie bazę rekreacji związanej z grzybobraniem oraz zbiorami runa leśnego. Trudnością w turystycznym wykorzystaniu lasów jest ich prywatna struktura własności. Potencjał turystyczny stanowią występujące w gminie zabytki oraz stanowiska archeologiczne.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY

1. OSP w Przytułach

ul. Lipowa 1

18-423 Przytuły

Osoba kierująca: Prezes- Szelaḡowski Janusz

Adres do korespondencji:

Urząd Gminy Przytuły,

ul. Supska 10

18- 423 Przytuły

2. OSP w Supach

Osoba kierująca: Prezes- Borawski Kazimierz

Adres do korespondencji:

Urząd Gminy Przytuły,

ul. Supska 10

18- 423 Przytuły

MIEJSCA KTÓRE WARTO ZOBACZYĆ

Cmentarz z okresu I wojny światowej w miejscowości Supy:

Cmentarz znajduje się około 0,5 km od drogi Jedwabne – Radziłów przy drodze do wsi Karwowo – Wszebory. Jest ogrodzony kamiennym murkiem. W centrum znajduje się kamienny pomnik z napisami w języku niemieckim (*Friedhof der gefallenen Helden* –

pol. *cmentarz poległych bohaterów*) i rosyjskim oraz stalowym krzyżem z pasyjką. Liczba pochowanych żołnierzy nie jest znana. 15 mogił ziemnych jest obramowanych polnymi kamieniami.

Cmentarz figuruje w rejestrze zabytków województwa podlaskiego pod numerem 245 z 23 lutego 1987 roku

OBIEKTY ZABYTKOWE ORAZ OBIEKTY KULTUROWE

Położenie	Obiekt	Datowany
Przytuły	Plebania – nr rej. A-122	1889 r.
Przytuły	Cmentarz rzymskokatolicki – nr rej. A-358 – Kaplica cmentarna nr rej. A-358 – ogrodzenie cmentarza	Początek XX w. 1839 r.
Przytuły	Pozostałości zespołu dworskiego – czworaki murowane – chlewy kamienne – stodoła kamienno – murowana	2 ćw. XIX w. Początek 2 ćw. XIX w. 1827 r.
Przytuły	Dom nr 3 drewniany	Początek XIX w.
Przytuły	Dom nr 4 drewniany	Lata 20 XX w.
Chrzanowo	Młyn wodny/elektryczny murowany	Około 1952 r.
Chrzanowo	Kapliczka murowana	3 ćw. XIX w.

Doliwy	Zagroda nr 13 – stodoła murowana – wiatrak murowany	Lata 20 XX w. 1838 r./ 1948 r.
Gardoty	Dom nr 2 drewniany	1908 r.
Gardoty	Dom nr 4 drewniany	1908 r.
Supy	Cmentarz – nr rej. A-245	Okres I wojny światowej
Wilamowo	Kapliczka murowana	Połowa XIX w.
Wilamowo	Zespół dworski – spichlerz murowany – pozostałości parku – zespół stawów rybnych	XIX/XX w.
Wilamowo	Dom nr 39 drewniany	Początek XX w.
Wilamowo	Dom nr 40 drewniany	Początek XX w.

OBIEKTY ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy występuje 10 stanowisk archeologicznych, w tym 2 zabytki archeologiczne. Reprezentują one szeroki przekrój chronologiczny: od epoki kamienia po okres średniowiecza. Zabytki archeologiczne objęte są ścisłą ochroną konserwatorską, która polega na zakazie prowadzenia na terenie zabytku wszelkiej działalności inwestycyjnej nie związanej z jego rewaloryzacją. Stanowiska archeologiczne objęte są obserwacją archeologiczną. Wszelka działalność inwestycyjna na ich terenie może być prowadzona pod nadzorem archeologiczno – konserwatorskim. W przypadku stwierdzenia reliktyw archeologicznych prace powinny być przerwane a teren udostępniony do badań archeologicznych.